

KRITIKA

Urban Vovk *Veselo-žalostne zgodbe*

Josip Osti: **IZGINULA LEDENA ČAROVNIJA**

Prevedla Lela B. Njatin

Cankarjeva založba, Ljubljana 1998 (Zbirka Nova Evropa)

Knjigo kratkih zgodb oziroma črtic z naslovom *Izginula ledena čarovnija* sestavlja izbor iz sicer v originalu obsežnejšega dela *Odraščal sem med živalmi* Josipa Ostija, pisca, ki ga bolj kot prozaista poznamo po njegovih esejih, kritikah in zlasti pesniških zbirkah in po njegovem bogatem prevajalskem opusu in ki ga Slovenci vse bolj upravičeno štejemo za svojega, saj je (ob tem, da namig na genealoški »argument«, ki bi temu »polaščanju« utegnil priti še bolj prav, namenoma vstavljam med oklepaja) večino v tej knjigi natisnjenih besedil (razen štirih zgodnjih zgodb iz leta 1968 vse nosijo letnici 1994 in 1995; v dolgem vmesnem obdobju, natančneje, do konca osemdesetih, namreč avtor *Izginule ledene čarovnije* ni pisal proze) Osti napisal v Ljubljani, ki je že desetletje njegovo stalno prebivališče, kjer je napisal tudi svoje zadnje štiri pesniške zbirke, najnovejšo z naslovom *Kraški Narcis* tudi kot prvo v slovenščini.

»... Čas otroštva je čas čudežev in čudenja ...« piše Osti v svoji pripovedi *Kako nas je stric obvaroval pred vdorom miši* in ta stavek lahko tako rekoč že po prvem otipu prepoznamo kot impliciten leitmotiv njegove proze, proze iz njegovega poznejšega ustvarjalnega obdobja, če sem natančnejši, navezujoč se na zgornji poudarek, saj se Osti v svojih »ljubljskih« zgodbah vrača v čas otroštva in mladosti, v obdobje odraščanja v rodnem Sarajevu (prostorske razdalje ob časovni ne gre puščati vnemar, kadar govorimo o intimni

barvitosti in čustvenem pridihi, ki preveva te zgodbe, tako kot tudi ne smemo prezreti, da je motiv oživljanja prostodušnih vtisov in izrisovanja spominskih zemljevidov v obdobju podoživljanja že porušenega in, pogojno rečeno, izgubljenega mesta zelo specifičen in za bralca dvojno pomenljiv: enako kot čas je onstran spomina izgubljen tudi dom) in preseljavanja »z enega na drug konec Sarajeva«, o katerem nam govori zlasti v *Selitvab*. Osebe in dogodki, ki nam jih Osti predoča v svojih zgodbah, so posebneži in izjemnosti, za katere ne vemo, kolikor nam jih kot takih ne posredujejo le otroška domišljija in percepcija, vživetje v *čas čudežev in čudenja* (ki nam ga tako očarljivo in nepozabno priklicuje denimo Fellinijev *Amarcord* – naj vas spomnim samo na prizor s prehodi skozi na novo zapadel sneg, segajoč nad glavo). Oče, ki zaradi trebuha ni mogel videti, katere in kakšne čevlje je nataknil, stric, »ki je delal velike čudeže«, ki je na eni nogi, skakljaje, prinašal iz gozda steblo, »ki bi jih tudi dva težko premaknila«, očetov prijatelj Lojze, veliki izumitelj in inovator, a še večji pijanec, ki se *nikoli ni nehal trezniti*, ded in njegova druga žena Marija ... Vdor miši in podgan, pred katerimi se je maček skrtil v pasjo hišico, kokoš, ki je znašala jajca na vrhu jablane, virtuožno prdenje pleskarskega mojstra Kituše (»Njegovega izvajanja pesmi »Ko svetniki korakajo« nisem ločil od Armstrongovega.«) ...

Josip Osti je, sicer na nekem drugem mestu – takrat kot intervjuvanec, svoje zgodbe imenoval kot *veselo-žalostne*, to potrjujejo ne samo opisi očetovih pijanosti in njegove robotosti, maminega joka in spet očetovega molka, njuni pogosti medsebojni prepiri, temveč tudi nenehna prisotnost smrti: obešeno truplo pritlikave deklice, viseče na debeli vrvi v sklepu *Zidu*, oče in mama v zgodbi *Dva koraka za očetom mama, korak za njo pa jaz* prosita Boga, v katerega ne verjameta, da ju odreši neznosnosti skupnega življenja, in ob tem spomin na mamin poskus samomora z njim v naročju, dedova smrt, *Jekovac*, vrh visoke stene, s katere so skakali v smrt nesrečni zaljubljeni, in to, kako je dvakrat pohitel za očetom, da ne bi uresničil svoje grožnje.

Pisec *Izginule ledene čarovnije* je v istem intervjuju o obdobju svojega življenja, ki ga je tematiziral v teh zgodbah, povedal, da se ga spominja »bolj jasno od včerajšnjega dne«. »Kadar koli pomislim na Zavidoviće,« začinja zgodbo *Hiša na griču*, »stopi predme toliko slik, da ne morem verjeti, da sem tam prebil le okoli leto dni.« Oprijemljiva živost podob, ki jo Ostiju uspeva posredovati z opisnim jezikom, je po mojem mnenju tudi največja kakovost Ostijeve prozne pisave, s tem pa nikakor nimam namena postavljati njenega predmeta oziroma pomenske poglobitve v drugi plan, ampak le skušam poudariti, da že sam jezik njegovih spominov zbuja ugodje in estetski užitek ob branju, obenem pa s svojo neposrednostjo in enostavnostjo omogoča primarno čustveno vživetje v pripovedni tok. Kar v emfatičnem pomenu velja za Ostijev jezik spominov, torej za njegove zgodbe iz devetdesetih, je precej manj pri delu v njegovih zgodnjih prozskih besedilih, zlasti imam v mislih zgodbi *Viktor* in *Vožnja po istem tiru v dveb smereh*, napisani v slengu, ki kot objektivizirana artikulacija seveda ne izraža sorodnega, duhovito-trpkega sentimenta, ki sicer bogati in daje barvitost Ostijevi prozi, s tem hočem bolj kot kaj drugega (morda težavne prevedljivosti) izraziti pomislek nad umestnostjo njune uvrstitve v pričujočo izdajo oziroma izbor, ki se mi zdi dokaj neposrečen, čeprav se zavedam tudi tehtnosti eventualnega protiargumenta – prav tako gre za zgodbi o ljudeh, četudi ne o najožjih družinskih članih, družinskih prijateljih in sorodnikih.

Verjetno je sklepna beseda najboljše mesto za namen spregovoriti nekaj besed tudi o formalnem oziru na Ostijevo prozo, ki je zelo dober primer rahljanja ločnice med črtico in kratko zgodbo (v mislih imam tako intuitivno kot diskurzivno razločevanje). Večina v tem izboru zajetih zgodb je formalno sicer bližje črtici kot kratki zgodbi, saj so zgodbe večinoma lirično navdahnjene in preprostejše, nezavezane stopnjevitosti in pretanjeni strukturi (čeprav je treba kot taki omeniti vsaj *Zid* in naslovno *Izginulo ledeno čarovnijo*, ki je gotovo med vsemi najlepša). Po drugi plati pa so opisi likov nazorni in otipljivi, psihološka karakterizacija pa največkrat odvzame primat

osrednjemu dogajanju oziroma dogodku, tako da so liki v Ostijevih zgodbah precej bližje romanesknim kot kratkoproznim, k temu pa kajpada izdatno prispeva to, da razen v omenjenih zgodnjih delih v vseh zgodbah zavzemajo osrednje mesto predvsem starša, redkeje stara starša, in bližnji sorodniki ter zelo redko »epizodni junaki«. Tako Osti pravzaprav s posameznimi spominskimi izseki iz življenja svoje družine plete mrežo daljše, spet pogojno rečeno, romaneskne pripovedi.

Domnevam, da Osti kot pisec proze ni oziroma ne bo razočaral tistih, ki zelo cenijo njegovo pesništvo, pa tudi da ne bo zbudil negotovanja pri tistih bralcih, ki jim ob jezikovno preforsiranih, premetaforiziranih pesniško-proznih vložkih *pada knjiga iz rok*.